

Vissen op de zoete zee

Met het staand want wordt selectief gevist. Naast snoekbaars belandt zo nu en dan een grote blankvoorn in het net.

Hoeveel vis kun je verantwoord oogsten uit een watersysteem? Na jarenlange discussies – die vaak uitmondten in patstellingen – ondertekende minister Carola Schouten in 2018 een actieplan dat in de nabije toekomst moet leiden tot een gezonde visstand, een vitaal ecosysteem en een duurzame visserij. Hoe zien beroepsvissers zelf deze toekomst? Visionair voer mee met de UK55.

Het is nog donker wanneer we in Broekhaven aan boord stappen van de IJsselmeerkotter Paulus, het schip van de familie De Boer uit Urk. Schipper Jan de Boer, zijn broer Albert en neef Lub de Boer vissen met hoekwant op aal en met staande netten op snoekbaars. Deze morgen gaan we de netten ophalen die ze gisteren hebben gezet. De afgelopen dagen hebben ze goed gevangen en

Jan is er van overtuigd dat het vandaag niet anders zal zijn: “De afgelopen jaren hebben we de vangsten van snoekbaars zien toenemen. Ik ben er bijna zeker van dat we vandaag ook weer goed gaan vangen. Je zult verbaasd zijn.”

Stekken zoeken

Die verbazing begint al wanneer we koers zetten naar de netten. Nauwelijks

gebruikmakend van de navigatie-instrumenten vaart Jan trefzeker naar de plek waar hij gisteren de netten heeft uitgezet. De mannen kennen het water als hun broekzak en dankzij de ervaring die van vader op zoon overgaat weten ze waar de vis zich bevindt. “Mijn opa is in het begin van de jaren 70 ons visserijbedrijf begonnen en vervolgens opgevolgd door mijn vader Paulus”, vertelt Jan

TEKST

Marco Kraal en Jaap Quak

FOTOGRAFIE

Sander Boer

terwijl we het blauwe ochtendlicht tegemoet varen. "Ik zet het bedrijf op mijn beurt voort en een van mijn zonen geeft nu al aan dat hij ook visserman wil worden. Hij is pas acht." Hoe bepaalt Jan waar hij zijn netten zet? "Dat bepalen we voor een belangrijk deel op basis van windrichting, windkracht, doorzicht van het water en waterdiepte. Voor de rest komt het aan op gevoel en ervaring. Dat is het mooie van ons vrije beroep, we vissen waar we denken dat het goed is."

Juist vanwege die aanpak zien vissers als Jan niet veel in het opdelen van het water in percelen waar een bedrijf mag vissen. Liever houden ze vast aan de 'gemene weide visserij' waar nu nog sprake van is en waarmee ze overal mogen vissen. De bewering dat dit concurrentie en overbevissing in de hand werkt, klopt volgens Jan niet: "Er zijn nu nog 70 vergunningshouders, maar het aantal vissers dat daadwerkelijk beide meren bevist is sterk afgenomen. Op een oppervlakte van 1100 vierkante kilometer vissen nu iets meer dan tien boten en die zitten elkaar echt niet in de weg. Om vis te kunnen vangen op dit water, moet je namelijk achter de vis aanvaren. En omdat vissen nu eenmaal zwemmen, is die vis niet evenredig verdeeld over

De snoekbaarzen die worden gevangen verkeren onmiskenbaar in een goede conditie.

zwarte vlaggetjes, zogenaamde jonen, markeert de staande netten van ieder 100 meter lang. De stokken zijn voorzien van reflecterende linten die duikenden verjagen. Wanneer het binnenhalen van de netten begint, stijgt de opwinding bij iedereen aan

net door een machine die het fijne netmateriaal uit de war haalt waardoor het straks weer kan worden uitgezet. De dikke vissen verkeren onmiskenbaar in blakende conditie. Blijkbaar is er voedsel genoeg. In de winter vist de UK55 ook met grotere maaswijdtes, tot wel 160 millimeter. "Dan vangen we op de randen van diepe kuilen regelmatig echt grote snoekbaarzen, vissen tot wel een meter lang en 10 kilo zwaar", vertelt Jan trots. Een serie foto's op zijn telefoon bewijst dat daar geen woord visserslatijn bij zit. De bijvangst bestaat vandaag uit enkele uit de kluiten gewassen blankvoorns, een tiental baarzen en een paar knotsen van wolhandkrabben. Gelukkig treffen de vissers geen enkele duikend aan in het net. Volgens Jan komt dat deels door de jonen, maar ook doordat in de warme winters van de laatste jaren minder eenden op het meer overwinteren.

"Groter dan op het Markermeer vang je snoekbaars nergens!"

het meer. Overigens houden we elkaar wel op de hoogte van elkaars visserij, we zijn meer collega's dan concurrenten." Dat laatste blijkt wanneer Jan een net aantreft op een plek waar hij het zelf ook wil proberen. Een klein stukje opschuiven en de zaak is geregeld.

Snoekbaars

Het is net licht wanneer de UK55 de gisteren uitgezette netten nadert. Een kaarsrechte rij van stokken met

boord. "Wat zullen we vangen?" Het is het type spanning dat beroepsvissers met sportvissers delen. Al snel komen de eerste snoekbaarzen aan boord; zonder uitzondering vissen tussen de 52 en 55 centimeter. "We vissen in deze periode met staand want met een maaswijdte van 101 millimeter waar we selectief deze maat mee vangen," legt Jan uit terwijl Lub de vissen vakkundig uit het netmateriaal loshaalt. Vervolgens haalt Albert het

Pieken en dalen

Volgens Jan is de snoekbaarsstand in het IJssel- en Markermeer de afgelopen ▶

Met een maaswijdte van 101 millimeter worden hoofdzakelijk snoekbaarsen van 52 tot 55 centimeter gevangen.

alleen nog kleine snoekbaarsjes. Die worden nu dus massaal opgegeten. Grondels zien we al bijna niet meer. Wij zijn bang dat hierdoor straks de aanwas tekortschiet. Vanuit visserijkundig oogpunt zou wat mij betreft met wat meer netten dan nu moeten worden gevist”, merkt Jan op terwijl hij vakkundig een kolossale wolhandkrab uit het net peutert. Dat het IJsselmeer en Markermeer in potentie goede snoekbaarswateren zijn, lijkt uit de aanlandingen naar voren te komen: heel vorig jaar werd een recordhoeveelheid van 259 ton snoekbaars

vijf jaar aan het toenemen. Voor een deel zou dit verklaard kunnen worden door de reductie van het aantal netten (sinds 2014 is het aandeel toegestane staande netten van 4000 tot 600 teruggebracht), maar Jan vermoedt dat er meer oorzaken zijn. “De snoekbaarsstand op dit water kent pieken en dalen die los staan van de reductie met netten. In de jaren 2000-2005 hadden we bijvoorbeeld ook hele goede jaren. De aanwezigheid van voedsel speelt ook een belangrijke rol. Denk aan de zwartbekgrondels: eerst leek het erop dat baars en snoekbaars ze niet lekker vonden, maar inmiddels lijkt het erop dat deze visjes in een paar jaar tijd zijn weggevreten door de snoekbaars. Met hoekwant vingen we een paar jaar geleden volop grondels aan wormen, nu geen enkele meer. Mogelijk dat ook de stijgende temperatuur een gunstig effect op de snoekbaars heeft, want deze vis houdt wel van wat warmer water.”

Jan gaat verder: “Wat ook opvalt in de vangst is het formaat van de gevangen vis - snoekbaarsen kleiner dan 50 centimeter zien we niet. Dat heeft te maken met het niet gebruiken van ladders, waarmee we onder meer brasem bijvangen.” Ladders zijn touwtjes waardoor het net gaat ‘warrelen’ en ook andere soorten vis worden gevangen.

Volgens Jan zou er zelfs een teveel snoekbaars in het IJsselmeer en Markermeer kunnen zwemmen: “Een steeds groter deel van onze vangst bestaat uit zeer grote snoekbaarsen met in hun magen vrijwel

aangeland en in oktober dit jaar was dat record al verbroken. En dat met veel minder netten dan waarmee vóór de sanering werd gevist.

Controle

IJsselmeervissers staan bekend als vrije jongens die zich niet snel in een keurslijf laten persen. Hoe zorg je dat zo’n groep zich aan de regels houdt? Volgens Jan zijn ze al lang niet meer zo vrij: “We worden tegenwoordig streng gecontroleerd door de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) waardoor zij precies weten waar we

Veranderingen in de visstand, meer snoekbaars?

De opbouw en samenstelling van visstanden in de tijd is geen constante. Allerlei factoren spelen hierbij een rol, van visserij tot klimaat (bijvoorbeeld warme zomers), inrichting, waterkwaliteit en de invloed van exoten. Deze factoren werken door in verschillende lagen en relaties van het voedselweb. De visgemeenschap van Markermeer-IJsselmeer vormt hierop geen uitzondering. De onder meer door de beroepsvisserij gesignaleerde veranderingen in de snoekbaarsstand lijken dat ook te weerspiegelen. De huidige, lagere visserijdruk, de explosieve toename van de zwartbekgrondel als voedselbron en de twee recente, zeer warme zomers – met een watertemperatuur richting het optimum voor de groei van de snoekbaars – lijken de groei en biomassa toename van de snoekbaars aannemelijk te verklaren. De grondels vormen weliswaar niet het voorkeursvoedsel, de grote aantallen betekenen voor de snoekbaars wel een energetisch voordeel: met weinig beweging veel ‘hapjes’ binnen vinbereik. De schemering

en de nacht, als de grondels het meest actief en dus het best waarneembaar zijn, zijn ook voor de snoekbaars de meest actieve perioden, daarbij ondersteund door zijn vermogen ook bij lage lichtintensiteit visueel goed prooi te kunnen waarnemen. Een meer indirecte factor is mogelijk de lagere voedselconcurrentie voor de jongere stadia. Door de teruggang van de spiering, de blankvoorn en de brasem, is er minder concurrentie om bijvoorbeeld plankton als startvoedsel. Dit kan zorgen voor meer aanwas aan de onderkant van het bestand. Tegelijkertijd zijn de snoekbaars (nestbewaker) en baars (eierstrengen met vieze smaak) minder gevoelig voor predatie van eieren door bijvoorbeeld aal en grondels. Het meest waarschijnlijk is een combinatie van factoren die in een van sterkte wisselend, dynamisch palet hun invloed op de visstand laten gelden. Interessant is of de resultaten van het recent uitgevoerde bestandsonderzoek een beter licht kunnen werpen op de gesignaleerde veranderingen, onder meer bij de snoekbaars.

varen en vissen. Ook zijn we verplicht de vis bij de veiling aan te leveren en het aantal staande netten wordt streng gecontroleerd aan de hand van merkjes. Ieder net moet zo'n merkje hebben. Tot slot krijgen we zeer regelmatig controles tijdens het vissen. Ik vind dat wel vervelend omdat het tijd kost en wij niets te verbergen hebben."

Ieder net ('perkje') is voorzien van een uniek merkje.

Samen vissen

Wanneer we na een lange dag op de Zoete Zee terugvaren naar de haven, komt de relatie tussen beroeps- en sportvissers aan de orde. "Wij hebben nooit begrepen waarom er zoveel spanning is tussen sport en beroep",

Zo nu en dan komt er een grote wolhandkrab mee naar boven.

In de ochtendschemer worden de eerste netten opgehaald. Om te voorkomen dat vogels in de netten terecht komen, zijn de stokken ('jonon') voorzien van reflecterende linten.

geeft Jan aan. "Wij zijn zelf ook fanatieke hengelaars en nemen regelmatig kritische sportvissers mee, zodat ze zelf kunnen zien dat we het water niet leegvissen. Zonder uitzondering stappen ze met een heel ander beeld van ons werk weer aan wal. Net als mijn vader Paulus, die naast visserman ook sportvisser is, vind ik het zeer belangrijk om als sport en

beroep samen op te trekken. Het levert nu eenmaal veel meer op wanneer we samenwerken aan hetgeen ons deelt – en dat is heel veel – dan dat we elkaar bestrijden op wat ons verdeelt. Om de sportvisserij tegemoet te komen, hebben de IJsselmeervissers vrijwillig besloten om gevangen karpers terug te zetten. Verder hebben we niets te verbergen. Sportvissers zijn welkom aan boord om kennis te maken met ons beroep en onze passie."

Hoe kijkt Jan tenslotte naar het idee om als visgids commercieel met sportvissers te gaan vissen? "Het kan een extra bron van inkomsten zijn, zeker tijdens de stilligperiode van 15 maart tot 1 juli. En het is natuurlijk bijzonder om vanuit een kotter midden op het IJsselmeer met een hengel op baars en snoekbaars te vissen. Dat doen we zelf namelijk ook graag. En laten we eerlijk zijn, op dit grote water heb je met een beetje wind met een klein sportvisbootje weinig te zoeken. Maar het moeten wel fanatieke sportvissers zijn, want de meeste kans op grote vis heb je in het najaar en de winter. Maar ze hebben dan wel de kans om de snoekbaars van hun dromen te vangen. Groter dan op het Markermeer vang je snoekbaars nergens!" ■